Euroopan tilintarkastustuomioistuimen vuosikertomus 2023

Jari Sanaskoski
Tilintarkastuspäällikkö, JHT
Valtiontalouden tarkastusvirasto

27.11.2024

Kommentteja Euroopan tilintarkastustuomioistuimen vuosikertomuksesta ja tätä koskevasta valtiovarainministeriön muistiosta

Kommentteja Euroopan tilintarkastustuomioistuimen vuosikertomuksesta ja tätä koskevasta valtiovarainministeriön muistiosta

- Valtiovarainministeriön laatiman muistion sisältämät kommentit tilintarkastustuomioistuimen tarkastushavainnoista ja EU:n varainhoidon tilasta ovat yhdensuuntaisia VTV:n keskeisinä pitämien huomioiden kanssa.
- Tarkastusviraston näkemyksen mukaan valtiovarainministeriön laatimassa muistiossa esitetty **Suomen kanta**, jonka mukaan Suomi ei voi tukea vastuuvapauden suosittamista komissiolle varainhoitovuodelta 2023, **on poikkeuksellinen mutta ymmärrettävä.**
- Euroopan tilintarkastustuomioistuimen vuosikertomusta käsitellään neuvoston budjettikomiteassa ja neuvoston suositus toimitetaan Euroopan parlamentille, jonka on tarkoitus päättää vastuuvapauden myöntämisestä komissiolle täysistunnossaan toukokuussa 2025.

Kommentteja Euroopan tilintarkastustuomioistuimen vuosikertomuksesta ja tätä koskevasta valtiovarainministeriön muistiosta…

- Suomen kannalla on merkitystä yhtenä jäsenmaana päätettäessä Euroopan parlamentille lähetettävän neuvoston suosituksen sisällöstä. **Kukin jäsenmaa** tarkastelee komission laatimaa tilinpäätöstä ja sitä koskevaa tarkastuskertomusta ja **arvioi itsenäisesti varainhoidon tasoa** sekä esille nostettuja puutteita varojen hallinnoinnissa ja valvonnassa.
- Huomionarvoista on, että **ei ole olemassa yksiselitteistä määritelmää sille, milloin virheiden määrä on niin suuri, ettei vastuuvapautta komissiolle voitaisi myöntää**, vaan jäsenmaiden arviot perustuvat kokonaisarvioon varojen hallinnoinnin ja valvonnan tasosta.
- EU:n budjetin menojen laillisuutta ja sääntöjenmukaisuutta koskevan kielteisen lausuman syyksi ETT on esittänyt sen, että **ongelmat ovat levinneet laajalle ja että virheiden trendi on ollut kasvava.**

Kommentteja Euroopan tilintarkastustuomioistuimen vuosikertomuksesta ja tätä koskevasta valtiovarainministeriön muistiosta…

- Tilintarkastustuomioistuimen mukaan sääntöjen monimutkaisuus korreloi virheiden määrän kanssa. Tarkastusviraston tarkastuksissa muodostuneen käsityksen mukaan riskiä virheellisistä menettelyistä lisää lisäksi se, että esimerkiksi **tukikelpoisuuteen liittyvät säännöt ja ohjeistus ovat vaillinaisia tai epäselviä**.
- Pyrittäessä yksinkertaistamaan varainhoitoa koskevia sääntöjä ja hallinnointia on samalla harkittava **missä määrin sääntöihin halutaan jatkossakin sisällyttää tuen saajien toimintaa ohjaavia ja rajoittavia ehtoja**.
- Myös kansallisilla hallinto- ja valvontajärjestelmillä ja niihin liittyvillä puutteilla on suuri vaikutus virheiden esiintymiseen. Koska virheitä syntyy erityisesti jäsenmaissa, **virheisiin johtaneita syitä olisi syytä analysoida tarkemmin myös jäsenvaltiokohtaisesti**.

Kommentteja Euroopan tilintarkastustuomioistuimen vuosikertomuksesta ja tätä koskevasta valtiovarainministeriön muistiosta…

- Vuoden 2023 lopussa **maksattamatta olleet sitoumukset olivat kohonneet ennätystasolle 543** miljardiin euroon. Näistä 264 miljardia euroa liittyi EU:n talousarvioon ja 239 miljardia euroa Next Generation EU -välineeseen.
- **Kun varoja on sidottu erittäin runsaasti aiemmin tehdyillä rahoituspäätöksillä, varainkäyttöä voidaan mukauttaa hitaasti uusien käyttötarpeiden ja talousarvion painopisteiden muutoksiin.** Aiempina vuosina sidotun, maksamattoman rahoituksen määrää voi verrata siihen, että vuonna 2023 EU:n talousarviossa oli käytettävissä uusiin sitoumuksiin noin 187 miljardin euroa.
- **Tilintarkastustuomioistuin on havainnut eri rahastojen käyttöasteessa merkittäviä eroja jäsenvaltioiden välillä.** Jäsenvaltiokohtaisten erojen esittämisen lisäksi olisi hyödyllistä esittää myös analyysiä siitä, mistä erot mahdollisesti johtuvat ja mitä tilanteen korjaamiseksi voisi tilintarkastustuomioistuimen näkemyksen mukaan tehdä.

Huomioita Elpymis- ja palautumistukivälineen rahoitus- ja hallinnointimallista

- Komission jäsenvaltioille Elpymis- ja palautumistukivälineestä suorittamien maksujen pääehtona on ennalta määriteltyjen tavoitteiden tyydyttävä saavuttaminen. Vaikka jäsenvaltioilta edellytetään tehokkaita valvontajärjestelmiä, **se, että aiheutuneet menot olisivat EU:n ja kansallisten sääntöjen mukaisia, ei ole edellytyksenä elpymis- ja palautumistukivälineestä jäsenvaltioille suoritetuille maksuille**, eivätkä jäsenvaltiot ole velvollisia antamaan maksupyyntöjensä yhteydessä tietoja tavoitteiden toteuttamisen aiheuttamista menoista lopullisille tuensaajille.
- Käytetyn rahoitusmallin vuoksi myös tilintarkastustuomioistuimen tarkastuksissa on keskitytty siihen, onko ennalta määritellyt tavoitteet saavutettu tyydyttävästi eikä ole tarkasteltu tavoitteen toteuttamisesta aiheutuneita todellisia kuluja.

Huomioita Elpymis- ja palautumistukivälineen rahoitus- ja hallinnointimallista…

- **Elpymis- ja palautumistukivälineen valvontajärjestelmä tarjoaa vain rajallisesti tietoa siitä, ovatko elpymis- ja palautumistukivälineestä rahoitetut investointihankkeet EU:n ja kansallisten sääntöjen mukaisia.** Tilintarkastustuomioistuimen mukaan tiedon rajallisuus vaikuttaa varmuuteen, jonka komissio voi antaa sääntöjen noudattamisesta ja johtaa tilivelvollisuusvajeeseen.
- Sekä **Euroopan tilintarkastustuomioistuin että Valtiontalouden tarkastusvirasto ovat tehneet kriittisiä havaintoja** elpymispakettiin liittyen. Keskeisenä ongelmana lähestymistavassa on ollut, että **jäsenvaltioille maksettavat varat perustuvat liian yleisellä tasolla määriteltyihin tavoitteisiin,** jolloin rahoituksen vaikuttavuutta voi olla mahdoton arvioida. ETT:n mukaan **samalla myöskään rahavirtoja ei voida hallintomallissa aina jäljittää lopullisille edunsaajille asti.**
- Harkittaessa mahdollisten uusien rahoitusvälineiden käyttöönottoa ja hallinnointimallia olisi **tärkeää ottaa huomioon elpymis- ja palautumistukivälineestä saadut kokemukset sekä ETT:n ja kansallisten tarkastusvirastojen hallinnointimallia koskevat huomiot**.

Valtiontalouden tarkastusviraston EU-varoihin kohdistuvista tarkastuksista

Valtiontalouden tarkastusviraston EU-varoihin kohdistuvista tarkastuksista

- Laki valtiontalouden tarkastusvirastosta 676/2000
- Laki valtiontalouden tarkastusviraston oikeudesta tarkastaa eräitä Suomen ja Euroopan yhteisöjen välisiä varainsiirtoja 353/1995
- EU:n toiminnasta tehdyn sopimuksen 287 artiklan mukaan ETT ja kansalliset tarkastusviranomaiset toimivat luottamuksellisessa yhteistyössä riippumattomuutensa säilyttäen.
- EU:n varainsiirtoja, varojen hallinnointia ja valvontaa tarkastetaan yhtenäisen suojan periaatteen mukaisesti osana tarkastusviraston tuloksellisuustarkastusta, tilintarkastusta ja laillisuustarkastusta noudattaen samoja periaatteita ja menettelytapoja kuin kansallisia varoja tarkastettaessa.
- Kansallinen näkökulma.

Valtiontalouden tarkastusviraston EU-varoihin kohdistuvista tarkastuksista…

- Tarkastuskaudella 2023–2024 tarkastus kohdistui EU-rahoitukseen, jota Suomi on saanut **Euroopan unionin elpymis- ja palautumistukivälineestä**. Tarkastus kohdistui sekä toimeenpanon koordinoinnista ja valvonnasta vastaaviin valtiovarainministeriöön ja Valtiokonttoriin että tuen myöntämisestä ja seurannasta vastaaviin tukiviranomaisina toimineisiin Traficomiin ja ELY-keskusten sekä TE-toimistojen kehittämis- ja hallintokeskukseen (KEHA-keskus).
- Tarkastuksessa annettiin tukiviranomaisille joitakin suosituksia mutta todettiin tarkastettujen toimenpiteiden osalta, että **tukiviranomaiset olivat huolehtineet varojen seurannasta ja valvonnasta olennaisilta osin asianmukaisesti**.
- Komissiolle raportoitujen tietojen oikeellisuuden varmistamiseksi tarkastus kohdistui myös Suomen elpymistukivälinettä koskevaan ensimmäiseen maksupyyntöön, joka on oli toimitettu Euroopan komissiolle.

Valtiontalouden tarkastusviraston EU-varoihin kohdistuvista tarkastuksista…

- Maksupyyntöön kohdistuneen tarkastuksen perusteella todettiin, että **valtiovarainministeriö oli pyrkinyt kohtuullisessa määrin varmistumaan** komissiolle toimitettavien **maksupyyntöön** tukivälineasetuksen mukaan **sisällytettävien tietojen oikeellisuudesta**, ja että komissiolle oli toimitettu kaikki asetuksessa edellytetty materiaali.
- Tietojärjestelmien sisältämien tietojen aineistotarkastuksessa ei tullut esille myöskään olennaisia puutteita tietosisällön oikeellisuuteen kohdistuneessa Valtiokonttorin valvonnassa.
- Vuonna 2023 raportoidussa tarkastuksessa kuitenkin nostettiin kuitenkin esille, **ettei tavoitteiden toteutumisen seurantaa ole järjestetty niin, että olisi mahdollista** arvioida tavoitteiden toimeenpanon vaikuttavuutta ja **todentaa, mitä suunnitelman toimeenpanolla on saatu kokonaisuutena aikaan.**
- Linkki julkaisuun Elpymis- ja palautumissuunnitelman toimeenpano: Tarkastuskertomus 14/2023: Elpymis- ja palautumissuunnitelman toimeenpano (vtv.fi)

Kiitos!

VALTIONTALOUDEN TARKASTUSVIRASTO
STATENS REVISIONSVERK

Tack!